

GEHEIM

8909^a/P/69

24 juni 1969

Land:

Spanje ^{h12}

Onderwerp:

De politieke situatie in Spanje. ✓

Referenties:

Datum van
waarneming:

Midden mei 1969

Bron:

Betrouwbaar met goede contacten in politieke
kringen in Spanje.

Opmerkingen:

Dit bericht is uitsluitend bestemd voor gebruik
ten Departemente.

Bijlagen:

Mede
Verzonden aan:

Zijner Excellentie
de Minister-President
Plein 1813, no.4
's-GRAVENHAGE.

GEHEIM

GEHEIM

SPANJEDe politieke situatie in Spanje.1. Algemene situatie:

De laatste jaren is in de steden de algemene situatie in economisch en sociaal opzicht sterk verbeterd. Door de vooruitgang in de steden is het verschil tussen urbane- en landbouwstructuur veel groter en zorgwekkender geworden.

Het uiterlijke beeld van rust en orde, van een relatieve, maar duidelijke vooruitgang in de steden wordt echter sterk overschaduwd door de politieke en sociale, de culturele en religieuze problemen. Het land bevindt zich aan de vooravond van het après-FRANCO in een stemming van grote onzekerheid voor de toekomst.

2. Het regime:

Het regime bevindt zich in een zeer kwetsbare en daarom zeer "nerveuze" situatie. Dit heeft vele oorzaken. De beslissende factor is het feit dat het persoonlijke regime van FRANCO ten einde gaat. De Caudillo is slechts in beperkte mate volledig handelingsbekwaam, d.w.z. hij heeft uren rust nodig, lijdt aan black-out's, moet zich aan langdurige rust- en behandelingsperioden onderwerpen.

De regering, de leidende kringen van het regime en de generaal worden zenuwachtig en handelen soms alsof er een panieksituatie is. Een van de meest vooraanstaande mensen van de Falange en de vakbeweging, de ook als schrijver bekende EMILIO ROMERO, hield onlangs een veel besproken rede waarin hij van het "politieke pluralisme" sprak - waarbij hij natuurlijk meende het pluralisme binnen het FRANCO-regime. Hij zei zelfs dat ook in de regering volgens verschillende criteria politiek gevoerd wordt. Naarmate het einde van FRANCO nadert, profileren zich de eigen opvattingen van de juiste staats- en regeringsvorm bij de generaals, de monarchisten, Opus Dei, Falange en vakbeweging anders. Tevoren waren allen voor FRANCO, nu ontwikkelt iedere groep een eigen idee van de vorm die de staat na de dood van FRANCO moet hebben.

GEHEIM

Het is thans wel zeker dat uit deze nervositeit ook de afkondiging van de uitzonderingstoestand is geboren: de generaals hebben ongetwijfeld een plan voor het uur X al lang voorbereid; zij dachten, ook op grond van de gebeurtenissen van Parijs van mei 1968, dat de studenten-onlusten op de Spaanse universiteiten tot een explosieve situatie in het land zouden leiden en in een stemming die dicht bij een paniek ligt, hebben zij het plan voor het uur X willen toepassen - te vroeg en slecht gemotiveerd, waardoor de reacties in het buitenland veel slechter waren dan zij konden voorzien. De uitzonderingstoestand moest dan ook eerder opgeheven worden - de politieke "hang-over" is echter gebleven; met een groot onbehagen en niet zonder een verhoogde taaiheid wordt nu aan de wacht-aflossing gewerkt.

De mogelijkheden die zich aanbieden, zijn de volgende:

a) De continuïteit: Als de sterkste en de meest waarschijnlijke formule moet worden beschouwd die van de continuïteit. Dit betekent, de voortzetting van het FRANCO-regime in de vorm van een militair-regime. Daarmede wordt de terugkeer van DON JUAN of de installering van DON JUAN CARLOS uitgesloten of voor de laatste tot een zuiver formele functie beperkt. Met deze formule gaat een meerderheid van de generaals accoord, vooral de plaatselijke districts-commandanten, een deel van de generaals in de regering, ook de plaatsvervangende president CARRERO BLANCO die zelf echter niet in aanmerking komt als opvolger van FRANCO. De generaals willen een man die sterker aan het leger gebonden is. Een belangrijke rol speelt hierbij de generaal die de meest scherpe militaire koers vaart, namelijk generaal GARCIA REBULL (die ook aanwezig was bij de dodenmis voor BENITO MUSSOLINI twee weken geleden). Het betreft hier figuren die de burgeroorlog meegemaakt hebben, tot de generatie boven de zestig behoren en in geen enkel opzicht iets willen weten of begrijpen van de noodzaak van een evolutie. Dit spreekt vooral uit de rede van het hoofd van de generale staf die bij een bijeenkomst waaraan door alle minister-generaals van de drie wapens, werd deelgenomen nadrukkelijk stelde: indien er in het land een ernstige poging ondernomen zou worden, het regime te veranderen, dan kan het leger niet alleen defensief blijven, het moet "offensief" worden - en wel "zonder democratische scrupules". Hieruit spreekt zowel de hardheid van de koers - als de graad van alarmstemming waarin zich het leger bevindt.

De bondgenoten van het leger zijn slechts voor een deel in de regering te vinden. Het is bekend dat ministers als FRAGA IRIBARNE en CASTIELLA een voorzichtiger koers in de uitzonderingstoestand hebben willen varen - hoewel FRAGA zelf tot de "harden" behoort. Zo vroegen de generaals ook RUIZ-GIMENEZ te arresteren, maar nadat CASTIELLA en FRAGA hiertegen hadden geprotesteerd, verwierp FRANCO persoonlijk het voorstel. De eigenlijke bondgenoot is de Falange die net als het leger voelt dat zij door een koerswijziging - monarchie of democratie - aan invloed zou verliezen. De Falange is daarom net als het leger aan een continuïteit van het regime geïnteresseerd en kwam daarom ook tot een overeenkomst met de generaals die eveneens van geen evolutie of hervorming willen weten. Om deze redenen wordt de Falange ook meer en meer agressief tegen die kringen die zich nu geleidelijk willen "differenciëren", d.w.z. van het regime willen distanciëren, namelijk de kerk, sommige ministers, Opus Dei en de monarchisten. De Falange voelt dat de monarchisten om wille van de dynastie bereid zouden zijn, wat democratisch water in de straffe wijn van het regime te gieten. Hiertegen verzet zich de Falange nu met kracht.

Deze combinatie militairen-Falange pleit dus voor de continuïteit en is van plan, hiervoor met kracht op te treden, misschien zelfs te vechten. De spanning tussen Falange en de katholieken neemt dan ook met de dag toe. Overigens wordt aangenomen dat binnenkort FRANCO weer een wijziging in de samenstelling van de regering zal aanbrengen. Men rekent ermee dat zowel de minister van Informatie FRAGA IRIBARNE als de minister van Buitenlandse Zaken CASTIELLA vervangen worden. Het is niet te zeggen, welke figuren FRANCO dan wel kiest, omdat hij er zelf nog steeds de voorkeur aan geeft, de verschillende groepen tegen elkaar uit te spelen.

b) De opvolging: wie FRANCO op het oog heeft, weet men niet. Het is voor de meesten een uitgemaakt zaak dat het niet vice-president CARRERO BLANCO wordt, omdat hij een te neutrale figuur is voor de meer harde koers van de generaals en van de Falange. Wel is het bekend dat FRANCO voor DON JUAN CARLOS, de zoon van het huis BOURBON voelt. Zoals bekend, is ^{dit} voor DON JUAN, de vader, onaanvaardbaar. Hij is van mening dat niemand anders dan hij de troon mag bestijgen, in eerste aanleg. Het conflict dat hierdoor tussen FRANCO en DON JUAN, tussen deze en zijn zoon JUAN CARLOS is ontstaan, bepaalt de tegenwoordige situatie.

FRANCO geeft de voorkeur aan JUAN CARLOS, omdat deze een gemakkelijk instrument in de hand van die groepen is die voor de continuïteit voelen, namelijk de generaals en bepaalde kringen van het Opus Dei, maar niet de republikeinse Falange. JUAN CARLOS zou dus een meer autoritaire, bijna absolute monarchie toelaten die geheel door de bestaande machtsgroeperingen gecontroleerd zou worden.

DON JUAN is van geheel andere opvatting: hij voelt bewust voor een constitutionele monarchie. Hij wordt daarom ook door die financiële en industriële kringen gesteund die voor een nauwere Europese samenwerking zijn. Hij ontvangt dan ook in Estoril in Portugal niet alleen de Spaanse monarchisten, maar ook christen-democraten en zelfs socialisten. De socialisten zijn geneigd de monarchie als overgangsvorm te aanvaarden, als het volk dit wil.

In de regering zijn de meningen verdeeld. Hoewel men algemeen naar buiten de officiële koers volgt en in DON JUAN CARLOS de enige kandidaat voor het koningschap ziet, voelen toch generaals als DIAZ ALEGRIA meer voor een soepele, meer liberale vorm van het regime. Tussen de groep REBULL en de groep DIAZ ALEGRIA kan het tot een belangrijke competitie komen.

3. De kerk:

Het is aan geen enkele twijfel meer onderhevig dat de paus, het Vatikaan en ook een groot gedeelte van de bisschoppen een nieuwe koers hebben ingeslagen en dat dit het regime diep verontrust, verontwaardigt en irriteert. De paus, de plaatsvervangend staats-secretaris BENELLI, de nuntius alsmede de meer kritische bisschoppen van Katalanië en van het Baskenland zijn intern bij het regime praktisch gehaat, zoals uiteraard alle katholieken die zich van het regime distantiëren. De Falange en de oude generaals voelen dat een belangrijke steunpilaar van de zogenaamde "katholieke staat", de kerk, dreigt weg te vallen. Zij zijn daarom bijzonder geprikkeld over deze ontwikkeling van de kerk en van de katholieken die zich als verraders in veiligheid willen brengen. Er dreigt een conflict, dat aan de "Kulturkampf" doet denken, alleen is het hier niet een protestantse staat en de regering die zich tegen de kerk keert, maar een regime dat zich zelf aanmatigt een "katholieke staat" opgebouwd te hebben.

Het eerste object van diepgaand meningsverschil is de wijziging van het concordaat dat o.a. de procedure voor de benoeming van bisschoppen bepaalt.

Het Vatikaan streeft naar de volledige vrijheid van de kerk en de regering voelt dit. De zaak wordt daarom van de zijde van de regering bemoeilijkt en gerekt. Dit vertolkt zeer goed de vrees van het regime dat de kerk aan haar controle ontglipt. De nieuw ingeslagen koers van Rome vindt bij de oppositionele Spaanse katholieken veel instemming, alleen vinden zij dat alles te langzaam gaat en dat de paus eens openlijk iets zou moeten zeggen, om de regering te beïnvloeden. Geen andere buitenlandse instantie zou het gelukken indruk op de regering te maken, alleen de hoogste kerkelijke instanties te Rome.

Deze nieuwe houding van het Vatikaan bleek ook uit het feit dat de paus niet de aartsbisschop van Madrid, MORCELLO, een overtuigd FRANCO-aanhanger, tot primas van Spanje benoemde, d.w.z. tot aartsbisschop van Toledo en daarmee tot primas, maar mgr. TARANCON; de paus benoemde vervolgens deze laatste en de aartsbisschop van Pamplona TABERA ARAOZ tot kardinalen en niet aartsbisschop MORCELLO van Madrid. Dit heeft in Spanje groot opzien verwekt. Te meer omdat aartsbisschop TABERA aan het begin van de uitzonderingstoestand een brief aan de regering heeft gestuurd waarin hij tegen deze maatregel van de regering protest aantekende. De regering heeft toen overwogen, hem te verzoeken het land te verlaten. Deze nieuwe koers geeft natuurlijk de overige bisschoppen moed om zich duidelijker uit te spreken en dit verklaart het feit dat bij de verkiezing van de nieuwe voorzitter van de bisschoppenconferentie mgr. MORCELLO slechts met een meerderheid van 3 stemmen gekozen werd. Algemeen neemt men aan, dat de volgende keer de niet-FRANCO-bisschoppen de absolute meerderheid zullen hebben.

In de houding van organisaties die tot nu toe zonder meer het regime gesteund hebben is ook enige differentiatie te bespeuren. De "Asociación española de propagandistas católicos" kent op het ogenblik drie groepen en wel de groep MARTIN ARTAJO, de orthodoxe katholieken en regime-aanhangers; de groep van minister SILVA die ten aanzien van het regime meer pragmatisch, collaborerend is zonder veel eigen lijn, en tenslotte de jongeren die zich van het regime willen distanciëren. MARTIN ARTAJO, die zich zelf christen-democraat noemt, tracht zich nu iets zelfstandiger op te stellen en contacten met de christen-democraten buiten Spanje te zoeken. Hij is echter 70 jaar oud en zal nauwelijks meer een grote rol kunnen spelen. Maar ook in deze oude en belangrijke organisatie komt het ten aanzien van het regime tot sterke nuancering.

GEHEIM

Nog meer blijkt dit bij het Opus Dei. Deze machtige organisatie die minstens drie ministers in de regering heeft, waaronder LOPEZ BRAVO voor industrie, en VILLAR PALASI voor onderwijs, behoudt haar machtige positie, maar is in een open conflict met de Falange terecht gekomen, omdat het Opus Dei de grote economische en financiële belangen behartigt, sterk monarchistisch is - en nu ook open staat voor democratisering. De Falange valt daarom, juist in deze dagen, ook minister LOPEZ BRAVO fel aan, en streeft ernaar de financiële staatssteun aan de Opus-Dei-universiteit van Pamplona te beperken.

Aan de andere kant is het niet helemaal duidelijk wat zich binnen het Opus Dei zelf afspeelt: aan de ene kant zijn Opus-Dei-mensen in de regering, aan de andere kant bestrijdt een man als CALVO SERRER zeer openlijk het regime en steunt hierbij op DON JUAN - en op de christen-democratische gedachte. Toen CALVO SERRER verleden jaar na de mei-onlusten van Parijs een artikel tegen DE GAULLE schreef, begreep iedereen dat hij FRANCO bedoeld had, zonder deze te noemen. Het blad waarin dit artikel verscheen, "Madrid", werd voor een tijd van twee maanden verboden. Toen hij op 1 oktober, in het eerste nummer na het verbod, in een artikel het christen-democratische congres van Venetië van september 1968 prees, werd het blad opnieuw verboden - een schade van 300.000 dollar! Hier blijkt dat er ook sprake is van verdeeldheid bij Opus Dei groeperingen.

4. De christen-democraten:

Verleden jaar overleed te Sevilla de grijze leider van de linkse christen-democraten, hoogleraar GIMENEZ FERNANDEZ! Hij was tesamen met GIL ROBLES voor FRANCO minister en beiden, de eerstgenoemde links, de laatstgenoemde rechts, waren in de laatste jaren de leiders van de christelijke democratie waarbij nog de Basken en de Katalanen behoorden. De jongeren rond "Cuadernos para el dialogo" behoorden dan natuurlijk, als progressieven, tot de groep GIMENEZ FERNANDEZ. Bij de dood van GIMENEZ FERNANDEZ was de samenhang van deze groepen tot nul gedaald; bovendien zochten de jongeren rond het genoemde tijdschrift onder leiding van RUIZ-GIMENEZ een nieuwe formule voor een politieke partij, namelijk een soort Labour-party met socialisten samen.

Dit project werd spoedig als zonder uitzicht beschouwd, omdat de socialisten hierop niet ingingen. RUIZ-GIMENEZ, in goede/zin ambitieus, merkte bovendien dat figuren als MARTIN ARTAJO en CALVO SERRER op de christen-democratische kaart gingen zetten, en zeer waarschijnlijk

GEHEIM

GEHEIM

werd hij ook door het Vaticaan gewaarschuwd, zodat hij plotseling verklaarde ervan overtuigd geworden te zijn, dat alleen de christen-democratische gedachte succes zal hebben. Hij kwam daarop met de leider van de rechtse christen-democraten GIL ROBLES in zijn eigen woning in de Avenida Velasquez in Madrid bijeen en beiden kwamen overeen, tesamen met de Basken, de Katalanen, de jongeren en de groep van monarchisten rond ALVAREZ DE MIRANDA een soort unie of federatie van christen-democraten te vormen. Dit werd natuurlijk bekend en de pers sprak van het "pact van Velasquez".

Hierdoor heeft RUIZ-GIMENEZ een centrale positie in de gehele christen-democratische oppositie gekregen, want GIL ROBLES is wel een belangrijke figuur, ^{maar} reeds 70 jaar, en door zijn financiële transacties bij de jongeren niet bemind. Bovendien is hij nu voor een periode van drie maanden naar Den Haag gegaan, waar hij de Spaanse regering in een proces voor het Hof van Justitie vertegenwoordigt. RUIZ-GIMENEZ vat de zaak zeer ernstig op en heeft ook een groot nationaal prestige gekregen. Hij is het die tesamen met CORTESO in de orde van advocaten van Madrid een voorstel tot wijziging van de rechtspraak in politieke zaken heeft laten aannemen. Iedereen weet dat hij bij vele bisschoppen een grote invloed heeft en ook het vertrouwen van het Vaticaan geniet.

De door RUIZ voorgestelde unie wil in juni a.s. een eerste nationale vergadering houden en hiervoor een groep van europese waarnemers uitnodigen. Het ligt voorts in het voornemen in het najaar in Spanje een besloten bijeenkomst te houden, waaraan de leiders van de Spaanse christen-democraten en een beperkt aantal leidende europese christen-democraten deelnemen. Onderwerp zou de wederzijdse informatie over de situatie in de afzonderlijke landen en actuele problemen van de christen-democratische politiek zijn.

Vervolgens is men van plan in de toekomst vanuit Spanje de overige christen-democratische partijen in Europa te bezoeken. RUIZ-GIMENEZ gaat begin juli naar Wenen en zal daar vice-kanselier WITHALM bezoeken en hem over Spanje en de Spaanse christen-democraten informeren.

De interne problemen van de Spaanse christen-democraten zijn op het ogenblik deze: RUIZ-GIMENEZ heeft als het ware de rol van FERNANDEZ GIMENEZ overgenomen, representeert de progressieve en de jongeren-vleugel en heeft een accord met de conservatieve groep van GIL ROBLES gesloten. Omdat deze laatste echter aan prestige verloor, is RUIZ de facto de meest belangrijke figuur. Hij zal dan ook de groep van ALVAREZ DE MIRANDA, die vroeger een

GEHEIM

GEHEIM

deel van GIL ROBLES' groep vormde, bij zich integreren, met toestemming van GIL ROBLES. De groep van BARROS DE LIZ is op het ogenblik zonder enige betekenis. De samenwerking met de Katalanen en de Basken is tevredenstellend, omdat RUIZ-GIMENEZ hun streven naar autonomie respecteert en zij daarom hun separatistische neigingen teruggeschroefd hebben. Volgens de leider van de Katalanen, COL, is het zelfs de taak van de christendemocraten in Katalanië tussen de anarchisten en de Kastilianen te bemiddelen, zoals zij dit reeds in de burgeroorlog gedaan hebben. Deze vredelievende houding van de Katalaanse christendemocraten tegenover de Spanjaarden, d.w.z. de Kastilianen, is een nieuw gegeven. In ieder geval blijkt hieruit een nieuwe bereidheid tot een verstandiger politiek.

De moeilijkheden voor de eenheidsactie onder de christendemocraten, d.w.z. het streven van RUIZ-GIMENEZ, de verschillende groepen in een federaal verband bijeen te krijgen, liggen elders. Allereerst hebben zich in de laatste jaren in de afzonderlijke steden en gebieden groepen en groepjes gevormd, die bij gebrek aan landelijke centrale leiding een grote onafhankelijkheid verwierven en nu niet zo gemakkelijk in te voegen zijn in een landelijke organisatie met een leiding aan de top. Vervolgens is door de uitzonderingstoestand, de langdurige druk van het regime in het algemeen, de relatieve economische vooruitgang, de nog steeds levendige angst voor een burgeroorlog bij de bevolking, een politiek indifferentisme, vast te stellen, een neiging zich niet te engageren, die overwonnen moet worden. Tenslotte zijn de jongeren en de jonge clerus ongeduldig geworden; zij zien te weinig rechtstreeks een krachtige steun van de christelijke democratie van buiten af. De socialisten en de communisten, zo zeggen zij, worden vanuit het buitenland politiek en materieel sterk gesteund. Om deze redenen denken de jongeren eerder aan de oprichting van een niet-christelijke progressieve partij, die geheel openstaat voor alle democratische krachten aan de linker kant.

De verhouding tussen de Spaanse christendemocraten en socialisten is goed. Moeilijker is de kwestie van de communisten. Het blijkt dat de christendemocraten deze kwestie als een nogal complexe zaak beschouwen - en daarom hieromtrent minder duidelijk spreken dan de Spaanse socialisten. Deze verwerpen namelijk kort en bondig ieder contact met de communisten, of tenminste iedere samenwerking. De christendemocraten vervolgen met grote belangstelling de ontwikkeling binnen de Democrazia Cristiana in Italië om te zien of er een meer positieve formule ten aanzien van de samenwerking met de communisten daar uit de bus komt. Dit is nog geen geheel opgehelderde situatie, al zijn de Spaanse christendemocraten overtuigde

GEHEIM

GEHEIM

democraten. Ze zien echter geen mogelijkheid de krachten van het regime te bestrijden als zij niet ook de arbeidersmassa achter de communistische partij erbij betrekken.

-.-.-.-